

ta tendència a ampliar-ne el radi d'aplicació: a Prada el *Còrrec de Sant Jaume* és una vall més aviat ampla, per més que baixi de la muntanya, i a Canet, on ja no hi ha pendents gaire perceptibles, arriba a tornar-se sinònim de *rec* o *agulla*: «la Fossella és un petit *còrrec*», i parlant de dues agulles m'expliquen que són dos *kóřaks* que prenen naixença a un kilòmetre de Perpinyà».

Tot això obliga a rectificar o limitar molt dues dades dels lexicògrafs. És absolutament segur que és *còrrec* amb ò oberta i no pas *córrrec*, com escriviren gent de les terres on el mot no és viu: Fabra (*DOrt.*, *DFa.*) —però recordo que ja abans d'exiliar-se o viure en el Rosselló, el 1933, em donà la raó prometent canviar la grafia, i així es féu per manament escrit d'ell en el *DFa.* —; Montoliu (en publicar el *DAG.* i *DBal.*), i *AlcM.*, on és infundada, i a canviar sense restriccions, la pronúncia *kóřak*, -ek; la pronúncia amb *ç* és universal, tant en el Nordest com en les terres de l'Ebre, i hi coincideixen tots els observadors de la pronúncia i grafia (Mestre i Noè, JSebPons, etc.) que el consignaren per escrit.⁴

L'altra és del significat: «escorranc» *DFa.*, «excavació produïda per les aigües de pluja --- cast. *regato*». No és això: potser no té altra causa la inexactitud que el fet que els lexicògrafs segueixen tots l'exemple del primer que consignà el terme: Lab. remetent lacònicament a *xaragall*. És evident que no es tracta d'una eixorrancada, eixaragallada o escorranc que causin les pluges més o menys durables, sinó d'un accident geogràfic de més amplada, permanència i entitat, altrament el cantor de l'*Atlàntida* i *Canigó* no ponderaria el bot formidable d'un guerrier sense aturador, dient que salta famolenc un *còrrec*, o no parlaria del cataclisme que baixa *còrrecs* avall, i veugu totes les cites literàries que he donat (posant-hi de relleu amb l'espaiat els mots que proven aquesta tesi semàntica).

Crec que em bastaria la inspecció ocular a què m'obligaren les innombrables enquestes de l'*Onomasticon*, perquè se'm donés fe. D'altra banda és veritat que Mestre i Noè defineix a Tortosa «reguerall fet per l'aigua o la terra en temps de pluja», i Amades a l'Ebre «xaragall natural pel qual s'escorren dels prats les aigües de la pluja» (cf. *CostManc.* II, 83, definició no localitzada i poc clara); com que també Labèrnia era d'aquella terra, sembla que hem d'admetre que en el Migjorn es va esllengar una mica la significació, potser contribuint-hi la influència d'*escórrer* i el seu derivat *escorranc*, *escorrancar-se*: de fet en el Priorat, als Guiamets, vaig anotar un *askóřek*⁵ amb la definició «un *xòrrec*» (1935) on aquesta contaminació es veu clara per la forma amb *es-* i per la definició.

L'etimologia ja la vaig donar en el *DCEC* (I, 971; IV, 978-9) i no es presta a dubtes ni objeccions de ningú.⁶ Es tracta del mot *còrrugus*, que Plini ens transmeté com a propi de la mineria d'Espanya, descrivint així la cosa «flumina ad lavandum hanc ruinam <la terra de les mines> iugis montium ducere obiter --- *corrugos* vocant, a corrivatione credo» (*N. H.* XXIII, cap. 4).⁷ Per allà engegaven doncs ja, rostos

avall per aquests *còrrecs*, les escòries i terregall dels meners, tal com es fa encara amb els de Batera, Fígols, etc. És clar que ja llavors no devia ser exclusivament un mot de mineria, sinó usat com a terme topogràfic en general, en el sentit de 'barranc', 'llit d'un torrent pendent', etc., i Plini no ens en ho diu perquè només parla de mineria (i els romans no es referien als llenguatges indígenes sinó amb fins concrets i utilitaris). El mot no ha estat heretat solament pel cat. perquè es retroba en els altres dominis hispano-romànics. Sobretot, amb plena vitalitat, en portuguès. El port. *córrago* <o sigui *kóřegu*> «regueiro, sulco aberto pelas águas correntes, caminho estreito entre montes ou entre muros, atalho fundo» (Fig.), «Hohlweg, Schlucht, Engpass; Wasserfurche, Rinne, Wasserriss» (H. Michaëlis), «vale fendido com água, regueiro, etc.» (Cocco). És un mot de la llengua literària i del llenguatge comú, que molts recordaran usat per Eça de Queiroz i tants altres (p. ex. sovint en la gran novel·la de la Serra da Estrela, *A Cidade e as Serras*, p. 258); a l'Alentejo pronuncien *corgo* 'camí apartat entre serrats', Beira *corca* 'depressió natural del terreny formada per les aigües de pluja o pels carros', 'camí estret', gall. *corgo* i *corga* «charco», «pozo o estanque para curtir lino». El fet que un mot no existent en el castellà corrent presentí igual força i vitalitat a Catalunya i a Portugal, no és rar i en vaig assenyalar casos com aquest en *El que s'ha de saber de la llengua catalana*, p. 18.

De tota manera, per més que es tracti d'un mot absent del castellà normal i central, no ho és del tot en els dialectes de la llengua castellana, almenys en el Nord i Nordoest. *Cuérrago* «arroyo por donde corren las aguas del aguatojo» (espècie de petit aqüeducte i tolla) s'usa a les províncies de Santander i Burgos, i *córrigo* «cantidad de agua que corre por las regueras en las huertas» a Albuquerque (Extremadura). En altres llocs del Nord lleonès el mot sofrí la diferenciació de -RR- en -rn- resultant-ne *cuérnago* «cauce, acequia, reguera», assenyalat per MzPi. com a exemple de sufix àton, en *Festgabe Mussafia*, 390, suposant que pogués ser un derivat de CORNU 'banya', cosa ja difícil semànticament (i refutada després per les altres formes hispàniques on s'ha mantingut la rr); i més tard reforçà les proves de l'antiguitat del mot, adduint «el *cuérnago* de los molinos» i «molino --- con su *cuérnago*» en dos documents de San Zoil de Carrión (Nord de Palència) dels anys 1234 i 1240, i ja «per ubi discurrit illo *cornago*» en un de 1057 d'allí mateix (*Orig. del Esp.*, 341-2; *Top. Prerr. Hispa.*, 66-7): és doncs clar que es tracta d'un corrent d'aigua i en molins. El pas de la -ř- (> o) de -UGUS- o tota altra vocal tancada— a una a postònica, és molt corrent, quasi normal, en castellà: recordem *caràmbano* <-ULUS, *cópano* CAUPULUS, *cuébbano* COPHINUS, *sótano* SUBTULUS, *cámara* CAMERA, etc. Al de -RR- a -rn- pogué ajudar la influència de CORNU, però essencialment es tracta d'una coneguda diferenciació que sol afectar les -RR- en mots d'origen pre-romà o hispano-àrab (*VRom.* II, 455; també -RR- > -rd- o -rl-).⁸